

Отримано 04.12.2024
Голова спеціалізованої
вченої ради №Р 26.133.077
д.н.н., проф. Петрочко І.В.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.077
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка, доктору
педагогічних наук, професору, професору
кафедри соціальної педагогіки та
соціальної роботи факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної освіти
Петрочко Жанні Василівні

Рецензія

Карпенко Олена Георгіївна, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертаційну роботу Котелевець Анастасії Михайлівни «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності» поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 «Соціальна робота», галузь знань 23 Соціальна робота

1. Актуальність дисертаційного дослідження.

У зв'язку з розвитком демократичних процесів в Україні, зростанням ролі особистості, як активного суб'єкта життєдіяльності, особливого значення набуває «соціальна активність особистості», зокрема студентської молоді. На наш погляд, соціальна активність притаманна тим, хто володіє достатньо широкою загальною культурою, професійною майстерністю, свідомо прагне до прояву своїх здібностей. Безперечно, реальні прояви соціальної активності досить різноманітні: це винахідництво і практичні поради та моральна підтримка, це і конструктивні пропозиції щодо позитивної зміни в складній ситуації, це і дії на зміну найближчого соціуму тощо.

У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема вироблення концептуального підходу до визначення поняття «соціальна активність», а також, проблема розвитку соціальної активності студентської молоді. Отже, можна стверджувати, що у питанні розвитку активності розвивалися психічні процеси як самостійні види дій, а психічна діяльність набула певної структури, подібно до інших видів діяльності. Такі передумови стимулювали розвиток теорії соціальної активності. Зокрема, у вітчизняній психології присвячено чимало праць, питанню саморозвитку особистості як прояву активності.

Розв'язання багатоаспектної проблеми розвитку соціальної активності студентської молоді потребує відповідно комплексного підходу. У психології і педагогіці вона розглядається з позиції реалізації молоддю потенціалу в умовах вищого навального закладу в соціально значущій діяльності, якими є навчальна та волонтерська діяльність.

Так, людині притаманна потреба в активності взагалі, а також особиста

потреба за наявності певних соціальних відносин особистості. І, зокрема, потреби другого порядку викликають активність, яка співвідноситься з соціально значущими цінностями, нормами, створюють оптимальні умови для розвитку особистості.

2. Наукова новизна результатів дисертації.

Наукова новизна результатів дисертації Котелевець Анастасії Михайлівни незаперечна, вона зумовлена тим, що авторка *вперше*: цілісно розкрито проблему розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності в закладі вищої освіти; систематизовано умови соціальної активності студентів на мікрорівні (рівні особистості), мезорівні (рівні освітнього середовища) і макрорівні (рівні суспільства), які зумовлюють соціальну активність студентів; обґрутовано соціально-педагогічні умови розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності (стимулювання розвитку соціальної активності студентів; заличення студентів до участі у волонтерських ініціативах закладу вищої освіти; визнання здобутків соціально активних студентів-волонтерів у закладі вищої освіти) та шляхи забезпечення даних умов; визначено критерії та показники соціальної активності студентів у волонтерській діяльності; *уточнено*: сутність понять «розвиток соціальної активності особистості», «соціальна активність»; вплив волонтерської діяльності на розвиток соціальної активності студентів; *подального розвитку набули* теоретичні засади соціальної підтримки жінок, які постраждали від домашнього насильства, та організаційно-фахові, змістово-технологічні положення щодо забезпечення такої підтримки в діяльності громадських і благодійних організацій.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого Котелевець Анастасією Михайлівною, і в цілому не викликає сумнівів.

Дисерантка обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, методи дослідження. Зміст роботи логічний і послідовний. Структура дисертації чітка, усії частини спрямовані на досягнення поставленої мети.

Кваліфікаційним є застосування комплексу взаємопов'язаних методів наукового пошуку. Аналіз дослідження свідчить, що дисерантка чітко сформулювала основні положення та висновки проведеного дослідження, отримала результати, які мають теоретичне і практичне значення.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися автором на 15 наукових і науково-практичних конференціях різного рівня: 7 міжнародних та 8 всеукраїнських, науково-практичних конференціях.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Здобуті результати дослідження можна використовувати у діяльності фахівців соціальної роботи, соціальних педагогів, спеціалістів центрів соціальних служб, які працюють з молоддю; закладами вищої освіти при

розробленні навчальних дисциплін «Методика організації волонтерської діяльності», «Молодіжна робота в територіальній громаді», «Дослідження актуальних соціальних проблем з практикумом», «Тренінг креативності та комунікативності» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; навчальної дисципліни «Тренінг з розвитку волонтерства та лідерства в громаді» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота; при укладанні навчальних посібників та методичних рекомендацій з питань розвитку соціальної активності молоді, волонтерської діяльності.

Основні результати дисертаційного дослідження впроваджено в практику роботи освітній процес закладів вищої освіти: Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (акт про впровадження № 131-н від 24.06.2024); Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка про впровадження № 263 від 02.07.2024); Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (акт про впровадження № 57-11/1802 від 26.06.2024); Міжрегіональної Академії управління персоналом (довідка про 27 впровадження № 2719 від 13.06.2024); Херсонського державного університету (акт про впровадження № 03-32/1769 від 07.10.2024).

Отриманню достовірних результатів сприяв ретельний аналіз відповідних джерел, включаючи монографії, дисертації, статті в професійних періодичних виданнях, а також апробаційні матеріали як українських, так і зарубіжних дослідників. Таким чином, ми вважаємо, що наукові положення та висновки є теоретично обґрунтованими та надійними. Не було виявлено жодних фактів, які б підтверджували недостовірність інформації, представленої в дисертації.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

У дисертації Котелевець Анастасії Михайлівни визначені завдання були виконані на високому рівні, що свідчить про її глибоке розуміння предмета дослідження та вміння ефективно працювати в сфері соціальної роботи. Авторка чітко сформулювала мету дослідження, вона вдало обрала методи, які найкраще відповідали специфіці досліджуваної теми, що дозволило досягти значущих результатів.

Представлений текст наукової праці наочно демонструє, що Котелевець А. М. не лише володіє теоретичними методами дослідження, а й вдало використала емпіричний матеріал на практиці. Її вміння інтегрувати теоретичні знання з практичними навичками свідчить про високий рівень підготовки та готовність до самостійної наукової діяльності.

Зазначене вище підтверджує, що Анастасія Михайлівна успішно набула необхідних теоретичних знань, умінь і навичок, які є вкрай важливими для розвитку її як самостійного науковця.

Ми вважаємо, що наукові завдання, що були поставлені, виконані на високому методологічному рівні. Це підтверджує глибоке розуміння

здобувачкою теорії досліджуваної проблеми та відповідних методів наукового пошуку. Котелевець Анастасія Михайлівна проявила себе як самостійний науковець, яка оволоділа всіма необхідними теоретичними уміннями та практичними навичками, що відповідають рівню доктора філософії.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Матеріали дисертації висвітлено в 23 наукових працях, з них 11 – одноосібні, 12 у співавторстві. Зокрема: 7 статті — у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття — у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних Web of Science Core Collection; 15 наукових публікацій, у яких додатково висвітлено результати дисертації.

Аналіз змісту публікацій засвідчує, що наукові положення та отримані результати проведеного дослідження, певною мірою представлено у друкованих наукових працях.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Зміст дисертаційної роботи відповідає усталеним вимогам. У *вступі* обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, представлено його методологічний апарат; охарактеризовано методи дослідно-експериментальної роботи та експериментальну базу дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; надано інформацію щодо впровадження та апробації результатів дослідження.

У *першому розділі «Теоретичні засади розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності»* – проаналізовано теоретичні аспекти соціальної активності студентів; окреслено сучасну специфіку волонтерської діяльності; розглянуто наукові підходи до формування соціальної активності особистості; визначено основні концептуальні положення формування соціальної активності серед студентів; досліджено функціональні обов'язки різних інституцій у процесі формування соціальної активності в особистості; з'ясовано особливості вивчення процесу формування соціальної активності у наукових дослідженнях.

За результатами дослідження *розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності* розуміється як процес формування знань, навичок та мотивації студентів, необхідних для активного самоствердження та участі у суспільному житті, шляхом їх залучення до добровільної неприбуткової соціально спрямованої діяльності.

У *другому розділі – «Дослідження розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності»* – окреслено аналіз волонтерських програм та проектів закладів вищої освіти; консультування які спрямовані на допомогу студентам у розкритті власного потенціалу; проведено аналіз волонтерських програм, визначено критерії, показники та виявлено рівні соціальної активності студентів у волонтерській діяльності; у другому розділі виокремлено та доведено ефективність критеріїв соціальної активності

студентів у процесі волонтерської діяльності (когнітивний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісний).

У третьому розділі – «Упровадження соціально-педагогічних умов та реалізація програми розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності в закладі вищої освіти» – висвітлено хід та методику емпіричного дослідження, виокремлено та обґрунтовано соціально-педагогічні умови розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності в закладі вищої освіти (стимулювання розвитку соціальної активності студентів; залучення студентів до участі у волонтерських ініціативах закладу вищої освіти); сформовано розуміння щодо визнання здобутків соціально активних студентів у закладі вищої освіти (зарахування результатів активностей за певні види робіт; додавання балів за волонтерську діяльність та соціальну активність у загальний рейтинг студента, що впливає на отримання стипендії, а також нагородження студентів грамотами та подяками; визначено сукупність умов і факторів, що спеціально створені закладом вищої освіти для забезпечення сприятливого середовища та успішного розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності; розроблено та впроваджено програму розвитку соціальної активності студентів, що мала на меті підвищення рівня соціальної активності студентів у волонтерській діяльності

Наукові результати, отримані Котелевець А. М., базуються на ґрунтовному аналізі проблеми, використанні адекватних підходів до їх вирішення, опрацюванні значного матеріалу наукових джерел, власній авторській науковій позиції.

Додатки переконливо ілюструють зміст ґрунтовного педагогічного експерименту щодо вирішення поставлених завдань дослідження на різних етапах експериментальної роботи.

Дисертаційна робота Котелевець Анастасії Михайлівни є завершеним та цілісним дослідженням.

8. Дотримання академічної добросовісності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного plagiatu, фабрикації, фальсифікації

Висловлені в дисертації положення та ідеї є самостійними, ретельно обґрунтованими, добре продуманими, експериментально перевіреними та оригінальними.

Аналіз тексту свідчить про повне дотримання здобувачкою принципів академічної добросовісності.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом, дисертаційне дослідження Котелевець Анастасії Михайлівни «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності» за формальними ознаками відповідає встановленим вимогам.

Водночас вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі аспекти, що потребують обговорення або уточнення.

1. У науковій новизні дослідження авторкою зазначається, що «вперше

обґрунтовано соціально-педагогічні умови розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності...». Вважаємо за необхідне зазначити, що потрібно було б уточнити, що саме було «вперше обґрунтовано».

2. У третьому розділі, с.183-186. авторка представила результати емпіричного етапу. Робота б значно виграла б, якби було представлено порівняння результатів покращання ситуації щодо соціальної активності в контексті мотиваційно-ціннісного критерію на основі таблиці.

3. Здобутками рецензованої роботи є програма розвитку соціальної активності студентів, розроблена А. М. Котелевець з метою підвищення рівня соціальної активності студентів у волонтерській діяльності. Однак, на нашу думку, досліджувана проблема могла б дати більш практичне значення, якби авторка детальніше описала, які форми та методи були найбільш ефективними щодо забезпечення кожної соціально-педагогічної умови.

4. У висновках варто було б ґрунтовніше узагальнити методологію емпіричного дослідження. Також, було б цінним для практики соціальної роботи визначити перспективи щодо стимулювання розвитку соціальної активності студентів, залучення студентів до участі у волонтерських ініціативах закладу вищої освіти; визнання їхніх здобутків

Висловлені зауваження не позначаються на загальній позитивній оцінці виконаної роботи.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Можна беззаперечно стверджувати, що дисертація «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності» відповідає вимогам галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота. Це твердження ґрунтуються на кількох ключових аспектах.

По-перше, актуальність теми дисертації є безсумнівною, оскільки волонтерська діяльність стає все більш важливою складовою соціальної роботи, особливо в контексті розвитку соціальної активності молоді. Дослідження, що зосереджуються на цьому аспекті, сприяють формуванню нового покоління соціально відповідальних громадян.

По-друге, сучасний методологічний рівень виконання роботи свідчить про використання новітніх підходів та методів дослідження, що дозволяє отримати об'єктивні та валідні результати. Це підкреслює високий професіоналізм здобувачки, яка продемонструвала вміння інтегрувати різні методології у своєму дослідженні.

По-третє, новизна концептуальних ідей, представлених у дисертації, відкриває нові горизонти для подальших досліджень у сфері соціальної роботи. Вона не лише доповнює існуючі знання, але й пропонує інноваційні рішення для підвищення ефективності волонтерських програм серед студентів.

По-четверте, обґрунтованість наукових положень, що містяться в дисертації, підтверджується аналізом емпіричних даних і теоретичних зasad, що забезпечує надійність отриманих результатів. Ця обґрунтованість робить

представлені висновки більш вагомими та значущими для практики.

Практичне значення отриманих результатів підкреслює їх можливість застосування в реальних умовах, що робить дослідження корисним для фахівців у галузі соціальної роботи, освітніх та організаторів волонтерських програм.

Таким чином, враховуючи всі вищезазначені аспекти, можна з упевненістю стверджувати, що дисертація відповідає високим науковим стандартам і робить вагомий внесок у розвиток галузі 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота.

11. Загальна оцінка дисертаций і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної добросовісності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Котелевець Анастасії Михайлівни на тему «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023.

Дисертація Котелевець Анастасії Михайлівни та наукові публікації, в яких висвітлено її наукові результати, виконано на високому науковому рівні з дотриманням академічної добросовісності.

Котелевець Анастасія Михайлівна на високому рівні оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

Зважаючи на зазначене, можна рекомендувати дисертацію Котелевець Анастасії Михайлівни на тему «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності» до публічного захисту для присудження Котелевець Анастасії Михайлівні ступеня доктора філософії з галузі знань за спеціальністю 231 Соціальна робота та надати позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Рецензент:
професор кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
доктор педагогічних наук, професор

